

1881-88 192

لَدَعْوَةِ الْحَقِّ

دَعْوَةُ الْحَقِّ

نمبر ۵

باب تاجمید التانی

از تالیف

حافظ واعظ مولانا ابوالحسن المبارکی ایدہ اللہ بنصرہ

باہتمام

ناظم دینیات جامع الہدیت کشمیر

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 الْحَمْدُ لِلَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ
 الرَّعُوفِ الرَّحِيمِ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ الْمَنَانِينَ نَادُوا مِنْهُ بِحُظِّ جَبِيمٍ
 امَّا بَعْدُ

الغرض تین راتیں غارِ ثور میں گزار کر چوتھی سبب جناب صدیق کی پروردہ
 دوفریہ اونٹیاں جو اسی مقدس سفر کے واسطے جناب صدیقؐ نے خرید رکھی تھیں
 غار کے دروازے پر لائی گئیں ایک پر رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم اور حضورؐ کا
 کا خلیفہ برحق (صدیقؓ) دوسری پر ہامر (غلام) اور عبداللہ (جسے راستہ
 بتانے پر لو کر رکھ لیا تھا) سوار ہو کر مدینہ کی طرف روانہ ہوئے۔
 ربیع الاول کی پہلی تاریخ دوشنبہ کا دن (۱۶ ستمبر ۱۱ھ) کو غار سے
 نکل کر آفتاب رسالت اور ماہتاب صدیقیت یعنی شاہ بنوت اور ماء ولایت
 بمعہ اپنے خدام ذی شعار کے راہی ملک ہجرت ہوئے۔
 قافلہ ایسا مبارک چشم چرخ پیرنے تھا نہ دیکھا اور نہ دیکھیکا نرالی شان کا
 انبیاء کے قافلے ہم سنتے آئے تھے بہت پر نہ ایسی شان کا اجدال کا اور آن کا
 دلیل راہ (عبداللہ) نے درمیانی رستہ چھوڑ کر رابع (بند گاہ) سے
 ہوتے ہوئے سمندر کے کنارے راہ لی۔ رسول اللہؐ تلاوت قرآن میں مگن ماسوا
 سے بے خبر رب العرش سے لو لگائے چلتے رہے۔ اتنے میں قریش مکہ کی عزیمت
 و تجویز پر رابع کے علاقہ کا سردار مہرقہ گھوڑی پر سوار نیزہ تانے، ہتھیار
 باندھے پیچھے سے دوڑتا آیا۔ صدیقؐ نے سراقہ کے تعاقب کی اطلاع حضورؐ

کہنہ متعجب عرض کی۔ رسول اللہ کی زبان حق ترجمان پر "الہی اسکے شر سے بچا" کا
 فقرہ دہائیہ آیا۔ سراقہ کی سواری کے اگلے قدم زمین میں دھنس گئے۔ سراقہ گر
 پڑا۔ عاجزانہ پکار میں جان کی امان مانگی۔ درگاہ رحمت سے امان مل گئی۔ عامر
 (غلام) نے بارگاہ رسالت سے ارشاد پا کر خط امان لکھ کر سراقہ کو دیدیا۔ آگے
 بڑھے بھوک پیاس کے آثار رخسار پر انوار پر نمایاں نظر آنے لگے۔ صدیق کی عرض
 داشت مقبول بارگاہ ہوئی۔ کہ قافلہ نے خیمہ خزاعہ سے راہ لی۔ خزاعہ قبیلہ کی
 ایک خاتون فانکہ نام ام معبد کنیت ایک نیک بخت سرمدان خیمہ لضب
 کئے اپنے شوہر کی معیت میں گذر اوقات کرتی۔ رپوڑ کو چرانے کی عرض ابو
 معبد ارد گرد کی گھائیوں میں جایا کرنا۔ ام معبد سخی اور دانا بیوی
 تھی۔ راہروں کو دودھ روٹی سے تواضع کرتی۔ اسی شہرت نے اس کا رتبہ
 بڑا دیا تھا۔ مقدس و مبارک قافلہ خیمہ کے پاس آیا۔ آواز دی کہ یا ام معبد
 کھانے پینے کی کوئی چیز ہو تو۔ ام معبد نے خیمہ کے اندر سے نفی میں جواب
 دید کہ کلہ چرانے کو گھائیوں میں ابو معبد پیلا گیا ہے۔ روٹی کوئی ہو جو ہمیں
 اتنے میں گوشہ چشم مازاغ کی نگاہ عاطفت خیمہ سے بندھی پڑی ایک بچہ
 ولاغز بکری کی طرف مخطف ہوئی۔ رسول اللہ نے فرمایا "نیک بخت اس پڑی
 ہوئی بکری کو دودھ لیں۔ اجازت موت!"

بی بی فانکہ مسکراتی ہوئی انگشت حیرت دانتوں میں دبائے درخیمہ پر دوڑ
 آئی۔ حلال موت کا سایہ نظروں میں بھرا آیا۔ مرعوب ہو کر بولی۔ "یا للعجب"۔
 بکری بیار۔ بچہ و زار نہ بچہ اور نہ بچہ جینے کی کوئی امید۔ رپوڑ کے سامنے

چلنے سے رہ گئی۔ ہسکی بڑی خشک۔ گودا ننا، دو بھ لیں تو دودھ کہاں
 کھڑی ہونے کی سکت نہیں۔ اچھا اجازت۔ خوشی سے دودھ لیں۔ احانت
 کا لفظ مہاٹے ام معبد پر آنا تھا کہ سالار قافلہ کے مبارک قدم اس خستہ اور
 بستہ بکری کے یہاں آن پڑے۔ خستہ بکری دیدار پاتے ہی اٹھ کھڑی ہوئی۔
 اور اپنے مٹھن پیش کر کے نذرانہ عقیدت کی پیش کش کی کہ
 مورسکین کردہ دعوت مرسلیمانے را

ادھر سر حسن کا بوسف جمال یعنی رسول اللہ بکری سے دودھ لسم اللہ
 فرنگہ دوسرے لگے۔ ادھر خیمہ خزا عید کی امراۃ العزیز ام معبد نظارہ جمال
 چھوڑی ہیں تا اچلتہ دیو دل خود مستغرق ہوئی۔ ۴

حسن بیدل جمال تو عجیب حیرانم
 اللہ اللہ چہ جاں بہت بدیں بوالعجبی
 یعنی اللہ سے لسم اللہ بکری سے دودھ لیا اور ایک ایک
 کر کے تین بون دودھ سے اچھل چھلک کر ہر امیوں کو پلایا۔ خود نوش
 فرمایا اللہ عنہ والی کو بطور صدقہ بتوت دیدیا۔ اور روانہ ہو گئے کچھ دیر
 بعد ابوصعب لگے۔ بیکرہا پس آیا۔ دودھ سے بھرا بڑا برتن دیکھا۔ ام معبد
 کے پاس آیا۔ یہ جتنے پر معلوم کیا کہ یا برکت قافلہ یہاں سے گذرا۔ مردار
 قافلہ کے خندم کے بعد سب کچھ دیکھا۔ بوی سے شریح و توصیف دریافت
 کی۔ ۵۔ ۶۔ ۷۔ ۸۔ ۹۔ ۱۰۔ ۱۱۔ ۱۲۔ ۱۳۔ ۱۴۔ ۱۵۔ ۱۶۔ ۱۷۔ ۱۸۔ ۱۹۔ ۲۰۔ ۲۱۔ ۲۲۔ ۲۳۔ ۲۴۔ ۲۵۔ ۲۶۔ ۲۷۔ ۲۸۔ ۲۹۔ ۳۰۔ ۳۱۔ ۳۲۔ ۳۳۔ ۳۴۔ ۳۵۔ ۳۶۔ ۳۷۔ ۳۸۔ ۳۹۔ ۴۰۔ ۴۱۔ ۴۲۔ ۴۳۔ ۴۴۔ ۴۵۔ ۴۶۔ ۴۷۔ ۴۸۔ ۴۹۔ ۵۰۔ ۵۱۔ ۵۲۔ ۵۳۔ ۵۴۔ ۵۵۔ ۵۶۔ ۵۷۔ ۵۸۔ ۵۹۔ ۶۰۔ ۶۱۔ ۶۲۔ ۶۳۔ ۶۴۔ ۶۵۔ ۶۶۔ ۶۷۔ ۶۸۔ ۶۹۔ ۷۰۔ ۷۱۔ ۷۲۔ ۷۳۔ ۷۴۔ ۷۵۔ ۷۶۔ ۷۷۔ ۷۸۔ ۷۹۔ ۸۰۔ ۸۱۔ ۸۲۔ ۸۳۔ ۸۴۔ ۸۵۔ ۸۶۔ ۸۷۔ ۸۸۔ ۸۹۔ ۹۰۔ ۹۱۔ ۹۲۔ ۹۳۔ ۹۴۔ ۹۵۔ ۹۶۔ ۹۷۔ ۹۸۔ ۹۹۔ ۱۰۰۔ ۱۰۱۔ ۱۰۲۔ ۱۰۳۔ ۱۰۴۔ ۱۰۵۔ ۱۰۶۔ ۱۰۷۔ ۱۰۸۔ ۱۰۹۔ ۱۱۰۔ ۱۱۱۔ ۱۱۲۔ ۱۱۳۔ ۱۱۴۔ ۱۱۵۔ ۱۱۶۔ ۱۱۷۔ ۱۱۸۔ ۱۱۹۔ ۱۲۰۔ ۱۲۱۔ ۱۲۲۔ ۱۲۳۔ ۱۲۴۔ ۱۲۵۔ ۱۲۶۔ ۱۲۷۔ ۱۲۸۔ ۱۲۹۔ ۱۳۰۔ ۱۳۱۔ ۱۳۲۔ ۱۳۳۔ ۱۳۴۔ ۱۳۵۔ ۱۳۶۔ ۱۳۷۔ ۱۳۸۔ ۱۳۹۔ ۱۴۰۔ ۱۴۱۔ ۱۴۲۔ ۱۴۳۔ ۱۴۴۔ ۱۴۵۔ ۱۴۶۔ ۱۴۷۔ ۱۴۸۔ ۱۴۹۔ ۱۵۰۔ ۱۵۱۔ ۱۵۲۔ ۱۵۳۔ ۱۵۴۔ ۱۵۵۔ ۱۵۶۔ ۱۵۷۔ ۱۵۸۔ ۱۵۹۔ ۱۶۰۔ ۱۶۱۔ ۱۶۲۔ ۱۶۳۔ ۱۶۴۔ ۱۶۵۔ ۱۶۶۔ ۱۶۷۔ ۱۶۸۔ ۱۶۹۔ ۱۷۰۔ ۱۷۱۔ ۱۷۲۔ ۱۷۳۔ ۱۷۴۔ ۱۷۵۔ ۱۷۶۔ ۱۷۷۔ ۱۷۸۔ ۱۷۹۔ ۱۸۰۔ ۱۸۱۔ ۱۸۲۔ ۱۸۳۔ ۱۸۴۔ ۱۸۵۔ ۱۸۶۔ ۱۸۷۔ ۱۸۸۔ ۱۸۹۔ ۱۹۰۔ ۱۹۱۔ ۱۹۲۔ ۱۹۳۔ ۱۹۴۔ ۱۹۵۔ ۱۹۶۔ ۱۹۷۔ ۱۹۸۔ ۱۹۹۔ ۲۰۰۔ ۲۰۱۔ ۲۰۲۔ ۲۰۳۔ ۲۰۴۔ ۲۰۵۔ ۲۰۶۔ ۲۰۷۔ ۲۰۸۔ ۲۰۹۔ ۲۱۰۔ ۲۱۱۔ ۲۱۲۔ ۲۱۳۔ ۲۱۴۔ ۲۱۵۔ ۲۱۶۔ ۲۱۷۔ ۲۱۸۔ ۲۱۹۔ ۲۲۰۔ ۲۲۱۔ ۲۲۲۔ ۲۲۳۔ ۲۲۴۔ ۲۲۵۔ ۲۲۶۔ ۲۲۷۔ ۲۲۸۔ ۲۲۹۔ ۲۳۰۔ ۲۳۱۔ ۲۳۲۔ ۲۳۳۔ ۲۳۴۔ ۲۳۵۔ ۲۳۶۔ ۲۳۷۔ ۲۳۸۔ ۲۳۹۔ ۲۴۰۔ ۲۴۱۔ ۲۴۲۔ ۲۴۳۔ ۲۴۴۔ ۲۴۵۔ ۲۴۶۔ ۲۴۷۔ ۲۴۸۔ ۲۴۹۔ ۲۵۰۔ ۲۵۱۔ ۲۵۲۔ ۲۵۳۔ ۲۵۴۔ ۲۵۵۔ ۲۵۶۔ ۲۵۷۔ ۲۵۸۔ ۲۵۹۔ ۲۶۰۔ ۲۶۱۔ ۲۶۲۔ ۲۶۳۔ ۲۶۴۔ ۲۶۵۔ ۲۶۶۔ ۲۶۷۔ ۲۶۸۔ ۲۶۹۔ ۲۷۰۔ ۲۷۱۔ ۲۷۲۔ ۲۷۳۔ ۲۷۴۔ ۲۷۵۔ ۲۷۶۔ ۲۷۷۔ ۲۷۸۔ ۲۷۹۔ ۲۸۰۔ ۲۸۱۔ ۲۸۲۔ ۲۸۳۔ ۲۸۴۔ ۲۸۵۔ ۲۸۶۔ ۲۸۷۔ ۲۸۸۔ ۲۸۹۔ ۲۹۰۔ ۲۹۱۔ ۲۹۲۔ ۲۹۳۔ ۲۹۴۔ ۲۹۵۔ ۲۹۶۔ ۲۹۷۔ ۲۹۸۔ ۲۹۹۔ ۳۰۰۔ ۳۰۱۔ ۳۰۲۔ ۳۰۳۔ ۳۰۴۔ ۳۰۵۔ ۳۰۶۔ ۳۰۷۔ ۳۰۸۔ ۳۰۹۔ ۳۱۰۔ ۳۱۱۔ ۳۱۲۔ ۳۱۳۔ ۳۱۴۔ ۳۱۵۔ ۳۱۶۔ ۳۱۷۔ ۳۱۸۔ ۳۱۹۔ ۳۲۰۔ ۳۲۱۔ ۳۲۲۔ ۳۲۳۔ ۳۲۴۔ ۳۲۵۔ ۳۲۶۔ ۳۲۷۔ ۳۲۸۔ ۳۲۹۔ ۳۳۰۔ ۳۳۱۔ ۳۳۲۔ ۳۳۳۔ ۳۳۴۔ ۳۳۵۔ ۳۳۶۔ ۳۳۷۔ ۳۳۸۔ ۳۳۹۔ ۳۴۰۔ ۳۴۱۔ ۳۴۲۔ ۳۴۳۔ ۳۴۴۔ ۳۴۵۔ ۳۴۶۔ ۳۴۷۔ ۳۴۸۔ ۳۴۹۔ ۳۵۰۔ ۳۵۱۔ ۳۵۲۔ ۳۵۳۔ ۳۵۴۔ ۳۵۵۔ ۳۵۶۔ ۳۵۷۔ ۳۵۸۔ ۳۵۹۔ ۳۶۰۔ ۳۶۱۔ ۳۶۲۔ ۳۶۳۔ ۳۶۴۔ ۳۶۵۔ ۳۶۶۔ ۳۶۷۔ ۳۶۸۔ ۳۶۹۔ ۳۷۰۔ ۳۷۱۔ ۳۷۲۔ ۳۷۳۔ ۳۷۴۔ ۳۷۵۔ ۳۷۶۔ ۳۷۷۔ ۳۷۸۔ ۳۷۹۔ ۳۸۰۔ ۳۸۱۔ ۳۸۲۔ ۳۸۳۔ ۳۸۴۔ ۳۸۵۔ ۳۸۶۔ ۳۸۷۔ ۳۸۸۔ ۳۸۹۔ ۳۹۰۔ ۳۹۱۔ ۳۹۲۔ ۳۹۳۔ ۳۹۴۔ ۳۹۵۔ ۳۹۶۔ ۳۹۷۔ ۳۹۸۔ ۳۹۹۔ ۴۰۰۔ ۴۰۱۔ ۴۰۲۔ ۴۰۳۔ ۴۰۴۔ ۴۰۵۔ ۴۰۶۔ ۴۰۷۔ ۴۰۸۔ ۴۰۹۔ ۴۱۰۔ ۴۱۱۔ ۴۱۲۔ ۴۱۳۔ ۴۱۴۔ ۴۱۵۔ ۴۱۶۔ ۴۱۷۔ ۴۱۸۔ ۴۱۹۔ ۴۲۰۔ ۴۲۱۔ ۴۲۲۔ ۴۲۳۔ ۴۲۴۔ ۴۲۵۔ ۴۲۶۔ ۴۲۷۔ ۴۲۸۔ ۴۲۹۔ ۴۳۰۔ ۴۳۱۔ ۴۳۲۔ ۴۳۳۔ ۴۳۴۔ ۴۳۵۔ ۴۳۶۔ ۴۳۷۔ ۴۳۸۔ ۴۳۹۔ ۴۴۰۔ ۴۴۱۔ ۴۴۲۔ ۴۴۳۔ ۴۴۴۔ ۴۴۵۔ ۴۴۶۔ ۴۴۷۔ ۴۴۸۔ ۴۴۹۔ ۴۵۰۔ ۴۵۱۔ ۴۵۲۔ ۴۵۳۔ ۴۵۴۔ ۴۵۵۔ ۴۵۶۔ ۴۵۷۔ ۴۵۸۔ ۴۵۹۔ ۴۶۰۔ ۴۶۱۔ ۴۶۲۔ ۴۶۳۔ ۴۶۴۔ ۴۶۵۔ ۴۶۶۔ ۴۶۷۔ ۴۶۸۔ ۴۶۹۔ ۴۷۰۔ ۴۷۱۔ ۴۷۲۔ ۴۷۳۔ ۴۷۴۔ ۴۷۵۔ ۴۷۶۔ ۴۷۷۔ ۴۷۸۔ ۴۷۹۔ ۴۸۰۔ ۴۸۱۔ ۴۸۲۔ ۴۸۳۔ ۴۸۴۔ ۴۸۵۔ ۴۸۶۔ ۴۸۷۔ ۴۸۸۔ ۴۸۹۔ ۴۹۰۔ ۴۹۱۔ ۴۹۲۔ ۴۹۳۔ ۴۹۴۔ ۴۹۵۔ ۴۹۶۔ ۴۹۷۔ ۴۹۸۔ ۴۹۹۔ ۵۰۰۔ ۵۰۱۔ ۵۰۲۔ ۵۰۳۔ ۵۰۴۔ ۵۰۵۔ ۵۰۶۔ ۵۰۷۔ ۵۰۸۔ ۵۰۹۔ ۵۱۰۔ ۵۱۱۔ ۵۱۲۔ ۵۱۳۔ ۵۱۴۔ ۵۱۵۔ ۵۱۶۔ ۵۱۷۔ ۵۱۸۔ ۵۱۹۔ ۵۲۰۔ ۵۲۱۔ ۵۲۲۔ ۵۲۳۔ ۵۲۴۔ ۵۲۵۔ ۵۲۶۔ ۵۲۷۔ ۵۲۸۔ ۵۲۹۔ ۵۳۰۔ ۵۳۱۔ ۵۳۲۔ ۵۳۳۔ ۵۳۴۔ ۵۳۵۔ ۵۳۶۔ ۵۳۷۔ ۵۳۸۔ ۵۳۹۔ ۵۴۰۔ ۵۴۱۔ ۵۴۲۔ ۵۴۳۔ ۵۴۴۔ ۵۴۵۔ ۵۴۶۔ ۵۴۷۔ ۵۴۸۔ ۵۴۹۔ ۵۵۰۔ ۵۵۱۔ ۵۵۲۔ ۵۵۳۔ ۵۵۴۔ ۵۵۵۔ ۵۵۶۔ ۵۵۷۔ ۵۵۸۔ ۵۵۹۔ ۵۶۰۔ ۵۶۱۔ ۵۶۲۔ ۵۶۳۔ ۵۶۴۔ ۵۶۵۔ ۵۶۶۔ ۵۶۷۔ ۵۶۸۔ ۵۶۹۔ ۵۷۰۔ ۵۷۱۔ ۵۷۲۔ ۵۷۳۔ ۵۷۴۔ ۵۷۵۔ ۵۷۶۔ ۵۷۷۔ ۵۷۸۔ ۵۷۹۔ ۵۸۰۔ ۵۸۱۔ ۵۸۲۔ ۵۸۳۔ ۵۸۴۔ ۵۸۵۔ ۵۸۶۔ ۵۸۷۔ ۵۸۸۔ ۵۸۹۔ ۵۹۰۔ ۵۹۱۔ ۵۹۲۔ ۵۹۳۔ ۵۹۴۔ ۵۹۵۔ ۵۹۶۔ ۵۹۷۔ ۵۹۸۔ ۵۹۹۔ ۶۰۰۔ ۶۰۱۔ ۶۰۲۔ ۶۰۳۔ ۶۰۴۔ ۶۰۵۔ ۶۰۶۔ ۶۰۷۔ ۶۰۸۔ ۶۰۹۔ ۶۱۰۔ ۶۱۱۔ ۶۱۲۔ ۶۱۳۔ ۶۱۴۔ ۶۱۵۔ ۶۱۶۔ ۶۱۷۔ ۶۱۸۔ ۶۱۹۔ ۶۲۰۔ ۶۲۱۔ ۶۲۲۔ ۶۲۳۔ ۶۲۴۔ ۶۲۵۔ ۶۲۶۔ ۶۲۷۔ ۶۲۸۔ ۶۲۹۔ ۶۳۰۔ ۶۳۱۔ ۶۳۲۔ ۶۳۳۔ ۶۳۴۔ ۶۳۵۔ ۶۳۶۔ ۶۳۷۔ ۶۳۸۔ ۶۳۹۔ ۶۴۰۔ ۶۴۱۔ ۶۴۲۔ ۶۴۳۔ ۶۴۴۔ ۶۴۵۔ ۶۴۶۔ ۶۴۷۔ ۶۴۸۔ ۶۴۹۔ ۶۵۰۔ ۶۵۱۔ ۶۵۲۔ ۶۵۳۔ ۶۵۴۔ ۶۵۵۔ ۶۵۶۔ ۶۵۷۔ ۶۵۸۔ ۶۵۹۔ ۶۶۰۔ ۶۶۱۔ ۶۶۲۔ ۶۶۳۔ ۶۶۴۔ ۶۶۵۔ ۶۶۶۔ ۶۶۷۔ ۶۶۸۔ ۶۶۹۔ ۶۷۰۔ ۶۷۱۔ ۶۷۲۔ ۶۷۳۔ ۶۷۴۔ ۶۷۵۔ ۶۷۶۔ ۶۷۷۔ ۶۷۸۔ ۶۷۹۔ ۶۸۰۔ ۶۸۱۔ ۶۸۲۔ ۶۸۳۔ ۶۸۴۔ ۶۸۵۔ ۶۸۶۔ ۶۸۷۔ ۶۸۸۔ ۶۸۹۔ ۶۹۰۔ ۶۹۱۔ ۶۹۲۔ ۶۹۳۔ ۶۹۴۔ ۶۹۵۔ ۶۹۶۔ ۶۹۷۔ ۶۹۸۔ ۶۹۹۔ ۷۰۰۔ ۷۰۱۔ ۷۰۲۔ ۷۰۳۔ ۷۰۴۔ ۷۰۵۔ ۷۰۶۔ ۷۰۷۔ ۷۰۸۔ ۷۰۹۔ ۷۱۰۔ ۷۱۱۔ ۷۱۲۔ ۷۱۳۔ ۷۱۴۔ ۷۱۵۔ ۷۱۶۔ ۷۱۷۔ ۷۱۸۔ ۷۱۹۔ ۷۲۰۔ ۷۲۱۔ ۷۲۲۔ ۷۲۳۔ ۷۲۴۔ ۷۲۵۔ ۷۲۶۔ ۷۲۷۔ ۷۲۸۔ ۷۲۹۔ ۷۳۰۔ ۷۳۱۔ ۷۳۲۔ ۷۳۳۔ ۷۳۴۔ ۷۳۵۔ ۷۳۶۔ ۷۳۷۔ ۷۳۸۔ ۷۳۹۔ ۷۴۰۔ ۷۴۱۔ ۷۴۲۔ ۷۴۳۔ ۷۴۴۔ ۷۴۵۔ ۷۴۶۔ ۷۴۷۔ ۷۴۸۔ ۷۴۹۔ ۷۵۰۔ ۷۵۱۔ ۷۵۲۔ ۷۵۳۔ ۷۵۴۔ ۷۵۵۔ ۷۵۶۔ ۷۵۷۔ ۷۵۸۔ ۷۵۹۔ ۷۶۰۔ ۷۶۱۔ ۷۶۲۔ ۷۶۳۔ ۷۶۴۔ ۷۶۵۔ ۷۶۶۔ ۷۶۷۔ ۷۶۸۔ ۷۶۹۔ ۷۷۰۔ ۷۷۱۔ ۷۷۲۔ ۷۷۳۔ ۷۷۴۔ ۷۷۵۔ ۷۷۶۔ ۷۷۷۔ ۷۷۸۔ ۷۷۹۔ ۷۸۰۔ ۷۸۱۔ ۷۸۲۔ ۷۸۳۔ ۷۸۴۔ ۷۸۵۔ ۷۸۶۔ ۷۸۷۔ ۷۸۸۔ ۷۸۹۔ ۷۹۰۔ ۷۹۱۔ ۷۹۲۔ ۷۹۳۔ ۷۹۴۔ ۷۹۵۔ ۷۹۶۔ ۷۹۷۔ ۷۹۸۔ ۷۹۹۔ ۸۰۰۔ ۸۰۱۔ ۸۰۲۔ ۸۰۳۔ ۸۰۴۔ ۸۰۵۔ ۸۰۶۔ ۸۰۷۔ ۸۰۸۔ ۸۰۹۔ ۸۱۰۔ ۸۱۱۔ ۸۱۲۔ ۸۱۳۔ ۸۱۴۔ ۸۱۵۔ ۸۱۶۔ ۸۱۷۔ ۸۱۸۔ ۸۱۹۔ ۸۲۰۔ ۸۲۱۔ ۸۲۲۔ ۸۲۳۔ ۸۲۴۔ ۸۲۵۔ ۸۲۶۔ ۸۲۷۔ ۸۲۸۔ ۸۲۹۔ ۸۳۰۔ ۸۳۱۔ ۸۳۲۔ ۸۳۳۔ ۸۳۴۔ ۸۳۵۔ ۸۳۶۔ ۸۳۷۔ ۸۳۸۔ ۸۳۹۔ ۸۴۰۔ ۸۴۱۔ ۸۴۲۔ ۸۴۳۔ ۸۴۴۔ ۸۴۵۔ ۸۴۶۔ ۸۴۷۔ ۸۴۸۔ ۸۴۹۔ ۸۵۰۔ ۸۵۱۔ ۸۵۲۔ ۸۵۳۔ ۸۵۴۔ ۸۵۵۔ ۸۵۶۔ ۸۵۷۔ ۸۵۸۔ ۸۵۹۔ ۸۶۰۔ ۸۶۱۔ ۸۶۲۔ ۸۶۳۔ ۸۶۴۔ ۸۶۵۔ ۸۶۶۔ ۸۶۷۔ ۸۶۸۔ ۸۶۹۔ ۸۷۰۔ ۸۷۱۔ ۸۷۲۔ ۸۷۳۔ ۸۷۴۔ ۸۷۵۔ ۸۷۶۔ ۸۷۷۔ ۸۷۸۔ ۸۷۹۔ ۸۸۰۔ ۸۸۱۔ ۸۸۲۔ ۸۸۳۔ ۸۸۴۔ ۸۸۵۔ ۸۸۶۔ ۸۸۷۔ ۸۸۸۔ ۸۸۹۔ ۸۹۰۔ ۸۹۱۔ ۸۹۲۔ ۸۹۳۔ ۸۹۴۔ ۸۹۵۔ ۸۹۶۔ ۸۹۷۔ ۸۹۸۔ ۸۹۹۔ ۹۰۰۔ ۹۰۱۔ ۹۰۲۔ ۹۰۳۔ ۹۰۴۔ ۹۰۵۔ ۹۰۶۔ ۹۰۷۔ ۹۰۸۔ ۹۰۹۔ ۹۱۰۔ ۹۱۱۔ ۹۱۲۔ ۹۱۳۔ ۹۱۴۔ ۹۱۵۔ ۹۱۶۔ ۹۱۷۔ ۹۱۸۔ ۹۱۹۔ ۹۲۰۔ ۹۲۱۔ ۹۲۲۔ ۹۲۳۔ ۹۲۴۔ ۹۲۵۔ ۹۲۶۔ ۹۲۷۔ ۹۲۸۔ ۹۲۹۔ ۹۳۰۔ ۹۳۱۔ ۹۳۲۔ ۹۳۳۔ ۹۳۴۔ ۹۳۵۔ ۹۳۶۔ ۹۳۷۔ ۹۳۸۔ ۹۳۹۔ ۹۴۰۔ ۹۴۱۔ ۹۴۲۔ ۹۴۳۔ ۹۴۴۔ ۹۴۵۔ ۹۴۶۔ ۹۴۷۔ ۹۴۸۔ ۹۴۹۔ ۹۵۰۔ ۹۵۱۔ ۹۵۲۔ ۹۵۳۔ ۹۵۴۔ ۹۵۵۔ ۹۵۶۔ ۹۵۷۔ ۹۵۸۔ ۹۵۹۔ ۹۶۰۔ ۹۶۱۔ ۹۶۲۔ ۹۶۳۔ ۹۶۴۔ ۹۶۵۔ ۹۶۶۔ ۹۶۷۔ ۹۶۸۔ ۹۶۹۔ ۹۷۰۔ ۹۷۱۔ ۹۷۲۔ ۹۷۳۔ ۹۷۴۔ ۹۷۵۔ ۹۷۶۔ ۹۷۷۔ ۹۷۸۔ ۹۷۹۔ ۹۸۰۔ ۹۸۱۔ ۹۸۲۔ ۹۸۳۔ ۹۸۴۔ ۹۸۵۔ ۹۸۶۔ ۹۸۷۔ ۹۸۸۔ ۹۸۹۔ ۹۹۰۔ ۹۹۱۔ ۹۹۲۔ ۹۹۳۔ ۹۹۴۔ ۹۹۵۔ ۹۹۶۔ ۹۹۷۔ ۹۹۸۔ ۹۹۹۔ ۱۰۰۰۔ ۱۰۰۱۔ ۱۰۰۲۔ ۱۰۰۳۔ ۱۰۰۴۔ ۱۰۰۵۔ ۱۰۰۶۔ ۱۰۰۷۔ ۱۰۰۸۔ ۱۰۰۹۔ ۱۰۱۰۔ ۱۰۱۱۔ ۱۰۱۲۔ ۱۰۱۳۔ ۱۰۱۴۔ ۱۰۱۵۔ ۱۰۱۶۔ ۱۰۱۷۔ ۱۰۱۸۔ ۱۰۱۹۔ ۱۰۲۰۔ ۱۰۲۱۔ ۱۰۲۲۔ ۱۰۲۳۔ ۱۰۲۴۔ ۱۰۲۵۔ ۱۰۲۶۔ ۱۰۲۷۔ ۱۰۲۸۔ ۱۰۲۹۔ ۱۰۳۰۔ ۱۰۳۱۔ ۱۰۳۲۔ ۱۰۳۳۔ ۱۰۳۴۔ ۱۰۳۵۔ ۱۰۳۶۔ ۱۰۳۷۔ ۱۰۳۸۔ ۱۰۳۹۔ ۱۰۴۰۔ ۱۰۴۱۔ ۱۰۴۲۔ ۱۰۴۳۔ ۱۰۴۴۔ ۱۰۴۵۔ ۱۰۴۶۔ ۱۰۴۷۔ ۱۰۴۸۔ ۱۰۴۹۔ ۱۰۵۰۔ ۱۰۵۱۔ ۱۰۵۲۔ ۱۰۵۳۔ ۱۰۵۴۔ ۱۰۵۵۔ ۱۰۵۶۔ ۱۰۵۷۔ ۱۰۵۸۔ ۱۰۵۹۔ ۱۰۶۰۔ ۱۰۶۱۔ ۱۰۶۲۔ ۱۰۶۳۔ ۱۰۶۴۔ ۱۰۶۵۔ ۱۰۶۶۔ ۱۰۶۷۔ ۱۰۶۸۔ ۱۰۶۹۔ ۱۰۷۰۔ ۱۰۷۱۔ ۱۰۷۲۔ ۱۰۷۳۔ ۱۰۷۴۔ ۱۰۷۵۔ ۱۰۷۶۔ ۱۰۷۷۔ ۱۰۷۸۔ ۱۰۷۹۔ ۱۰۸۰۔ ۱۰۸۱۔ ۱۰۸۲۔ ۱۰۸۳۔ ۱۰۸۴۔ ۱۰۸۵۔ ۱۰۸۶۔ ۱۰۸۷۔ ۱۰۸۸۔ ۱۰۸۹۔ ۱۰۹۰۔ ۱۰۹۱۔ ۱۰۹۲۔ ۱۰۹۳۔ ۱۰۹۴۔ ۱۰۹۵۔ ۱۰۹۶۔ ۱۰۹۷۔ ۱۰۹۸۔ ۱۰۹۹۔ ۱۱۰۰۔ ۱۱۰۱۔ ۱۱۰۲۔ ۱۱۰۳۔ ۱۱۰۴۔ ۱۱۰۵۔ ۱۱۰۶۔ ۱۱۰۷۔ ۱۱۰۸۔ ۱۱۰۹۔ ۱۱۱۰۔ ۱۱۱۱۔ ۱۱۱۲۔ ۱۱۱۳۔ ۱۱۱۴۔ ۱۱۱۵۔ ۱۱۱۶۔ ۱۱۱۷۔ ۱۱۱۸۔ ۱۱۱۹۔ ۱۱۲۰۔ ۱۱۲۱۔ ۱۱۲۲۔ ۱۱۲۳۔ ۱۱۲۴۔ ۱۱۲۵۔ ۱۱۲۶۔ ۱۱۲۷۔ ۱۱۲۸۔ ۱۱۲۹۔ ۱۱۳۰۔ ۱۱۳۱۔ ۱۱۳۲۔ ۱۱۳۳۔ ۱۱۳۴۔ ۱۱۳۵۔ ۱۱۳۶۔ ۱۱۳۷۔ ۱۱۳۸۔ ۱۱۳۹۔ ۱۱۴۰۔ ۱۱۴۱۔ ۱۱۴۲۔ ۱۱۴۳۔ ۱۱۴۴۔ ۱۱۴۵۔ ۱۱۴۶۔ ۱۱۴۷۔ ۱۱۴۸۔ ۱۱۴۹۔ ۱۱۵۰۔ ۱۱۵۱۔ ۱۱۵۲۔ ۱۱۵۳۔ ۱۱۵۴۔ ۱۱۵۵۔ ۱۱۵۶۔ ۱۱۵۷۔ ۱۱۵۸۔ ۱۱۵۹۔ ۱۱۶۰۔ ۱۱۶۱۔ ۱۱۶۲۔ ۱۱۶۳۔ ۱۱۶۴۔ ۱۱۶۵۔ ۱۱۶۶۔ ۱۱۶۷۔ ۱۱۶۸۔ ۱۱۶۹۔ ۱۱۷۰۔ ۱۱۷۱۔ ۱۱۷۲۔ ۱۱۷۳۔ ۱۱۷۴۔ ۱۱۷۵۔ ۱۱۷۶۔ ۱۱۷۷۔ ۱۱۷۸۔ ۱۱۷۹۔ ۱۱۸۰۔ ۱۱۸۱۔ ۱۱۸۲۔ ۱۱۸۳۔ ۱۱۸۴۔ ۱۱۸۵۔ ۱۱۸۶۔ ۱۱۸۷۔ ۱۱۸۸۔ ۱۱۸۹۔ ۱۱۹۰۔ ۱۱۹۱۔ ۱۱۹۲۔ ۱۱۹۳۔ ۱۱۹۴۔ ۱۱۹۵۔ ۱۱۹۶۔ ۱۱۹۷۔ ۱۱۹۸۔ ۱۱۹۹۔ ۱۲۰۰۔ ۱۲۰۱۔ ۱۲۰۲۔ ۱۲۰۳۔ ۱۲۰۴۔ ۱۲۰۵۔ ۱۲۰۶۔ ۱۲۰۷۔ ۱۲۰۸۔ ۱۲۰۹۔ ۱۲۱۰۔ ۱۲۱۱۔ ۱۲۱۲۔ ۱۲۱۳۔ ۱۲۱۴۔ ۱۲۱۵۔ ۱۲۱۶۔ ۱۲۱۷۔ ۱۲۱۸۔ ۱۲۱۹۔ ۱۲۲۰۔ ۱۲۲۱۔ ۱۲۲۲۔ ۱۲۲۳۔ ۱۲۲۴۔ ۱۲۲۵۔ ۱۲۲۶۔ ۱۲۲۷۔ ۱۲۲۸۔ ۱۲۲۹۔ ۱۲۳۰۔ ۱۲۳۱۔ ۱۲۳۲۔ ۱۲۳۳۔ ۱۲۳۴۔ ۱۲۳۵۔ ۱۲۳۶۔ ۱۲۳۷۔ ۱۲۳۸۔ ۱۲۳۹۔ ۱۲۴۰۔ ۱۲۴۱۔ ۱۲۴۲۔ ۱۲۴۳۔ ۱۲۴۴۔ ۱۲۴۵۔ ۱۲۴۶۔ ۱۲۴۷۔ ۱۲۴۸۔ ۱۲۴۹۔ ۱۲۵۰۔ ۱۲۵۱۔ ۱۲۵۲۔ ۱۲۵۳۔ ۱۲۵۴۔ ۱۲۵۵۔ ۱۲۵۶۔ ۱۲۵۷۔ ۱۲۵۸۔ ۱۲۵۹۔ ۱۲۶۰۔ ۱۲۶۱۔ ۱۲۶۲۔ ۱۲۶۳۔ ۱۲۶۴۔ ۱۲۶۵۔ ۱۲۶۶۔ ۱۲۶۷۔ ۱۲۶۸۔ ۱۲۶۹۔ ۱۲۷۰۔ ۱۲۷۱۔ ۱۲۷۲۔ ۱۲۷۳۔ ۱۲۷۴۔ ۱۲۷۵۔ ۱۲۷۶۔ ۱۲۷۷۔ ۱۲۷۸۔ ۱۲۷۹۔ ۱۲۸۰۔ ۱۲۸۱۔ ۱۲۸۲۔ ۱۲۸۳۔ ۱۲۸۴۔ ۱۲۸۵۔ ۱۲۸۶۔ ۱۲۸۷۔ ۱۲۸۸۔ ۱۲۸۹۔ ۱۲۹۰۔ ۱۲۹۱۔ ۱۲۹۲۔ ۱۲۹۳۔ ۱۲۹۴۔ ۱۲۹۵۔ ۱۲۹۶۔ ۱۲۹۷۔ ۱۲۹۸۔ ۱۲۹۹۔ ۱۳۰۰۔ ۱۳۰۱۔ ۱۳۰۲۔ ۱۳۰۳۔ ۱۳۰۴۔ ۱۳۰۵۔ ۱۳۰۶۔ ۱۳۰۷۔ ۱۳۰۸۔ ۱۳۰۹۔ ۱۳۱۰۔ ۱۳۱۱۔ ۱۳۱۲۔ ۱۳۱۳۔ ۱۳۱۴۔ ۱۳۱۵۔ ۱۳۱۶۔ ۱۳۱۷۔ ۱۳۱۸۔ ۱۳۱۹۔ ۱۳۲۰۔ ۱۳۲۱۔ ۱۳۲۲۔ ۱۳۲۳۔ ۱۳۲۴۔ ۱۳۲۵۔ ۱۳۲۶۔ ۱۳۲۷۔ ۱۳۲۸۔ ۱۳۲۹۔ ۱۳۳۰۔ ۱۳۳۱۔ ۱۳۳۲۔ ۱۳۳۳۔ ۱۳۳۴۔ ۱۳۳۵۔ ۱۳۳۶۔ ۱۳۳۷۔ ۱۳۳۸۔ ۱۳۳۹۔ ۱۳۴۰۔ ۱۳۴۱۔ ۱۳۴۲۔ ۱۳۴۳۔ ۱۳۴۴۔ ۱۳۴۵۔ ۱۳۴۶۔ ۱۳۴۷۔ ۱۳۴۸۔ ۱۳۴۹۔ ۱۳۵۰۔ ۱۳۵۱۔ ۱۳۵۲۔ ۱۳۵۳۔ ۱۳۵۴۔ ۱۳۵۵۔ ۱۳۵۶۔ ۱۳۵۷۔ ۱۳۵۸۔ ۱۳۵۹۔ ۱۳۶۰۔ ۱۳۶۱۔ ۱۳۶۲۔ ۱۳۶۳۔ ۱۳۶۴۔ ۱۳۶۵۔ ۱۳۶۶۔ ۱۳۶۷۔ ۱۳۶۸۔ ۱۳۶۹۔ ۱۳۷۰۔ ۱۳۷۱۔ ۱۳۷۲۔ ۱۳۷۳۔ ۱۳۷۴۔ ۱۳۷۵۔ ۱۳۷۶۔ ۱۳۷۷۔ ۱۳۷۸۔ ۱۳۷۹۔ ۱۳۸۰۔ ۱۳۸۱۔ ۱۳۸۲۔ ۱۳۸۳۔ ۱۳۸۴۔ ۱۳۸۵۔ ۱۳۸۶۔ ۱۳۸۷۔ ۱۳۸۸۔ ۱۳۸۹۔ ۱۳۹۰۔ ۱۳۹۱۔ ۱۳۹۲۔ ۱۳۹۳۔ ۱۳۹۴۔ ۱۳۹۵۔ ۱۳۹۶۔ ۱۳۹۷۔

ترجمہ) پاکیزہ صورت پسندیدہ سیرت سرگین سے نکلیں۔ لمبے بال اور
گھنے روشن دیرے۔ صاحب جمال مالک کمال۔ زیندہ چہرہ۔ شیرین گو
دل فریب و دلربا، مطاع و مخدوم۔ کرم و معصوم۔

نسبتے نسبت بذات تو بنی آدم را بہتر از عالم و آدم تو کہ علی نسبتی
و دلوں میاں بیوی بالاتفاق یکر زبان ہوئے هذا هو الرسول حقاً
بنی آگے بڑھے۔ اثنائے راہ میں بریدہ اسلی ملا۔ یہ صاحب قریش سے ایک سو
آدھٹ الفام لینے کی لالچ میں مقدس قافلہ کو گرفتار کرنے کی خواہش میں نکل
آیا تھا۔ رسول اللہ سے مل کر قرآن کی آیتیں سنیں۔ احادیث طیبہ کے کلمات گوش
کئے تو اپنے اداے سے باز آکر حلقہ بگوش ہوا۔ اپنے تشریح راہیوں کے
سمیت مسلمان ہو گیا۔

اے لبابت پرست خواندہ لست

بریدہ نے اپنی بگڑی اتار کر اپنے نیزے کے ساتھ باندھ لی۔ جسے تا حد بار عالم
نے راہ ہجرت میں بطور علم نبوت منظور فرمایا۔ جبکہ برق برق پھر پرا ہوا میں
لہراتا دارالہجرت کو بنی جہا جبر کی آمد آمد کی بشارت سناتا کہ تا حد بار صلح و
آشتی، سہسوار مدد و راستی نزدیک اجلال فرما رہا ہے۔

آمد بہار عاشقان تا خاکداں بستان شود

قافلہ اور آگے بڑھا کہ زبیر بن العوام آن ملا۔ یہ صاحب شام سے آ رہے تھے
اور اپنی قدیم دوستی کے پیش نظر رسولؐ اور خلیفۃ الرسولؐ کے واسطے سفید
بارہاٹ بطور سوغات ساتھ لائے تھے۔ جو اثنائے راہ میں پہلی دیدار پر

پیش کرنے کا فخر حاصل کر لیا۔

قافلہ چلتے چلتے مقام قبا سے ورے ثنیه (الوداع) تک پہنچا اہل مدینہ نے مکہ سے تاریخ ہجرت کا پیغام سنا تھا۔ غار ثور میں تین شب کے قیام کا علم نہ تھا۔ اسلئے مسافت کا اندازہ کر کے دو دن پہلے سے ہی ثنیه پر آکر حق استقبال ادا کرتے۔ اند جب شربت دیدار طیسر نہ آتی تو تشنہ کام ہی لوٹ آتے۔

۸ ربیع الاول ۳۱ھ ہجرت۔ دوشنبہ کا دن۔ ۲۳ ستمبر ۶۱۰ء کا مبارک دن تھا کہ اللہ کا آخری رسول قیام امن، اشاعت دین کے آخری دار السلطنت ملک خلافت، مقام ہجرت میں پہنچ گیا۔ لمحوں میں یہ خبر مدینہ کے چپہ چپہ پھیل گئی۔ قد جاء رسول اللہ احسنت۔ اھلا۔ مرحبا اور اللہ اکبر کے فلک شکاف لغزوں سے مدینہ کے دشت و میدان، کوہ و صحرا، رنگ زار اور بستان گونج اٹھے۔ مدینہ کے درہ درہ سے ایمان افروز شاعیں جلمگ جلمگ روشن ہوئیں۔ اکثر اہل مدینہ ہنوز جمال محمدی کی بلا واسطہ دیدار سے چشم ظاہر بین روشن کرنے کی آرزوں میں بیتاب تھے۔ جنہیں آفتاب رسالت اور ماہتاب خلافت کے قرآن العزیز نے امتیاز کرنے سے معذور بنا رکھا تھا۔ جب صدیق نے اس معجز کو تار لیا تو اصل لؤلؤ، پیغمبر وامتی، مناب نامیہ اور آقا اور غلام میں امتیاز بخشنے کو یوں حکمت عملی سے کام لیا کہ دونوں ہاتھ لپار کر رومال سر دار پر سایہ کر کے کھڑے رہے۔ ۸-۹-۱۱ ربیع الاول کو قبا میں ہی بٹھیرے اور تین ہی دن میں قبا کی تعمیر فرمائی۔ یعنی

دوشنبہ، سہ شنبہ، چہارشنبہ اور پنجشنبہ کے دن یہیں لسر فرمائے
 اللہم صل وسلم وبارک علی سیدنا محمد وعلیٰ آلہٖ الطیبین وعلیٰ
 وعلیٰ من صحبہ فی الغار وعلیٰ اللہم اجرہم واکرامہم
 خوش باد انشاء اللہ دارالہجرت میں بیتاں اور شاندار داخلہ اور
 اہل مدینہ کا خیر مقدم گلے میں عرض ہوگا

مبارک

شہر اور کراہ

مسلمانان سرنگر بخوبی جانتے ہیں کہ راقم نماز میں لاؤڈ سپیکر (الہ
 مکسر الصوت) استعمال کرنا ایک از روئے اولہ شرعیہ مخالف ہے۔ چنانچہ گذشتہ
 رمضان المبارک کے جمعات اور شپ قدر جب کہ کمیٹی نے لاؤڈ سپیکر لایا تھا تو
 راقم نے اسے صرف خطبات اور وعظ میں استعمال کیا۔ نمازوں میں اسے علیحدہ
 رکھوایا تھا۔ گاؤں کی جمعیت نے گذشتہ عید الفطر کی تقریب پر حضوری باغ میں
 جب اسے استعمال کرنا دیکھا تو راقم نے اپنے نظریہ پر قائم رہ کر نماز کے وقت
 اسے دور رکھا (۱) کرنا اعلان کیا مگر جمعیت نے دیگر اماموں اور کارکنوں کی
 حفیہ سازش کی بناء پر راقم کی کمال بخبری میں اس طرح رکھوایا کہ فراغت کے بعد
 راقم کو اطلاع ملی کہ قرأت کی دھیمی سی آواز لاؤڈ سپیکر سے سنائی دی تھی
 راقم نے اس ناچار اقدام کی مذمت اسی ہفتہ خطبہ جمعہ میں کی تھی۔ جو جمعیت کے

اماموں اور کارکنوں کو از بس ناگوار گزری۔ یہ بھی ان وجوہ اختلاف میں ایک وجہ
 قرار پائی جو گاؤں کے لیوں کو مخالفت پر آمادہ بنانے کی موجب بھری۔ کیونکہ گاؤں کے
 میں نماز اور خطبہ دونوں میں یہ آلہ استعمال کیا جا چکا تھا۔ اور راقم نماز میں اسے
 کام لانے پر معترض رہا۔ چنانچہ جمعیت کی کئی مجلسوں میں راقم نے اس کے عدم جواز پر
 روشنی بھی ڈالی مگر حکم اخذ نہ الحزنہ بالاکاشم گاؤں کے لیوں نے عملاً راقم کی
 مخالفت کی۔ دلائل پیش کرنے سے دوسرے سے قاصر تھے چھپ چھپ کر راقم
 کی مخالفت کا خیال پھیلایا اور راقم کا پیچھا چھڑانے کی دھن میں لگے رہے
 ترجمان دہلی ۱۵ دسمبر ۱۹۵۷ء پر راقم کے نظریہ کی ترجمانی کی گئی ہے اور
 صاف بتا دیا گیا ہے کہ نماز میں لاؤ سپیکر کا استعمال شرعاً ناجائز ہے۔ جس
 سے الحمد للہ راقم کے نظریہ کی تائید ہوتی ہے اور گاؤں کے لیوں کے علم و عمل کی
 تردید اور مذمت نمایاں ہے۔ اسی طرح کئی ایسے مسائل میں جنہیں راقم کا نظریہ
 جمعیت کے نوجوانوں، خوشامدوں اور اماموں کے عنایات کے خلاف مخالف
 ہے۔ جمعیت کو اس سے عبرت حاصل کر کے مخالفت کی خفیہ سازشوں سے
 شرمندہ ہو کر بناوٹی الزامات سے باز آنا چاہیے۔ اور یقین رکھنا چاہیے کہ
 شرعیات کے سمجھنے کے واسطے علم کی ضرورت ہوتی ہے۔ خفیہ سازشوں، بہتان
 تراشیوں سے پرزہ ڈالنے کی ناپاک کوششیں آخر اڑکان ہوتی ہیں۔ کسی
 عزیز کو ذلیل اور کسی ذلیل کو عزیز بنانے کے مذموم ارادے ٹھکانے نہیں لگتے
 دیگر مسائل مختلف فیہ بھی وقتاً فوقتاً دست قدرت پیش کر کے انشاء اللہ تائید
 جیسی کرتا رہیگا فانظر وانا منتظرون۔

آجکل جمعیتوں نے دانگن پورہ عید گاہ میں ایک بنامسئلہ اپنے دفتر علم کی بدولت پیدا کیا ہے جس سے صرف راقم کے فتوے کی انحصار دھند مخالفت مقصود ہے۔ مسلم شریف کی ایک حدیث شریف جو بیع و شرا کے بارے میں ہے کہ ایہ کے مسئلہ پر اپنے قیاس سے چسپان کر نیکی کو شش کرتے ہیں حالانکہ یہ مع الفارق قیاس غیر مجتہد ہے۔ حدیث کے دو فقرے ہیں جو مسلم شریف کے دو مقامات پر ایک ہی سند (ما فوق شیوخ مسلم) کے ساتھ لائے گئے اور صاحب شکوۃ نے دونوں فقروں کو معاً لایا ہے مگر کیا کیا جائے مقصود اخبار مسلم کے مجتہدین روز اجتہاد سے بیع و کراء کو ایک کرنے اور دو فقروں کو جداگانہ دو حدیثیں بنانے کے درپے ہیں۔ یہ سب کچھ اسلئے کہ علماء جمعیت تشہیر پاسکیں۔

دانگن پورہ کا نوپید مسئلہ اگر بغور دیکھا جائے تو کوئی محل نزاع نہیں۔

حدیث حوالہ کے متعلق حسب تحقیقات ثابت ہے کہ اس کے دو جملے ہیں اور یہ دونوں جملے بیع و شرا سے تعلق رکھتے ہیں۔ چنانچہ جمعیت کے علماء نے بھی ہر دو باتوں کو تسلیم کیا ہے۔ رہا یہ کہ بعض علماء نے اسے یعنی منہائی کے حکم کو بادشاہ کے خراج لینے کے متعلق بتا دیا ہے۔ صاف بتاتا ہے کہ کہ ایہ کے ساتھ اس کا کوئی تعلق نہیں الا یہ کہ قیاس سے کام لیا جائے جو ہمارے یہاں قابل قبول نہیں

خلاصہ یہ کہ دانگن پورہ کے امام کا فتوے کہ صورت مذکورہ

ہیں کرایہ لینا جائز نہیں بالکل مردود ہے بلکہ کرایہ لینے کا
حق مسجد کے منتظمین کو حاصل ہے۔ البتہ انہوں نے احسان نقصان
کا کوئی حصہ معاف کریں تو کوئی مضائقہ نہیں

بالفرض اگر منتظمین مسجد کوئی حصہ کرایہ معاف نہ کریں تو
جمعیت والے بتا دیں مسجد کے واسطے کرایہ حرام ہو گا؟ جیسا کہ
ڈاکٹر پورہ کے بن پڑھے لکھے علامہ امام صاحب نے یہاں تصریح
فرمائی تھی۔ جس پر دعوت حق کو مسئلہ پر روشنی ڈالنی پڑی۔ اور
اگر جمعیت والے اقرار کرتے ہیں کہ حدیث بیع و شراء سے متعلق ہے
کرایہ چیز و گیر ہے۔ نیز علماء کی توجیہ کہ یہ خراج سے تعلق رکھتی ہے
وضع و مہنائی کا حکم امام (بادشاہ) کو ہے تو حکم کا ایجنٹ منکر
شتمان قوم صاف صاف امام مذکور کو جاہلانہ غٹوائے دینے
سے ڈانٹیں۔ ایسے امام صاحب کی بیجا حمایت سے بہتر واولے
مسئلہ شرعیہ کی طرف داری ہے۔ نیز دعوت حق میں سائل کے سوال کو
بغور دیکھیں۔ واللہ احق ان تحشوا۔ الغرض مسجد شریف
کے واسطے کرایہ جائز اور روا ہے نقصان کا وضع کرنا کرایہ
کے سلسلہ میں کوئی شرعی حکم وجوب نہیں

امام مذکور کا عندیہ ایک وہم ہے۔ حدیث مسلم کے دو جملے ہیں
بیع و شراء متعلق ہیں۔ نہ کرایہ سے۔ واللہ اعلم۔ ذلہ ریاض العلماء مبارکی

سیدنا الصديق

رضي الله عنه

- ☆ سب سے پہلے اسلام کی تصدیق کرنے والا۔
- ☆ سب سے پہلے معراج حبیب پر ایمان لانے والا۔
- ☆ سب سے پہلے خلیفۃ الرسولؐ کا لقب پانہ والا۔
- ☆ انبیاء کے بعد سب سے افضل کہلانے والا۔
- ☆ اصحابِ رسولؐ میں بہتہ صفات موصوف۔
- ☆ آلِ رسولؐ میں مشہور و معروف۔
- ☆ عہدِ نبوت میں بہترین مناد و مبلغ۔
- ☆ اشاعتِ دین میں مال و منال لٹا دینے والا۔
- ☆ مظلوم مومنین کو ظالموں سے نجات دلانے والا۔
- ☆ پیامِ ہجرت شکر مسکرنے والا۔
- ☆ رفاقتِ رسولؐ پر جان دینے والا۔
- ☆ غارِ ثور میں رسولؐ کا ساتھی۔
- ☆ بدر و احد میں نبیؐ کا رفیق۔
- ☆ دربارِ رسالت کا وزیر اعظم۔

- ☆ سرکارِ نبوت کا مشیر اکرم۔
 - ☆ حیات النبیؐ میں امام امت
 - ☆ اعمال امت میں زیادہ وزن دار نیکیاں کرنے والا۔
 - ☆ آیات قرآنیہ کا مثار الیہ
 - ☆ احادیث رسالت میں مرجع الیہ
 - ☆ بے مثال خلّت و صدیقیت کا مالک
 - ☆ فتوحات اسلامیہ کا علمبردار اعظم
 - ☆ جھوٹے مدعیان نبوت کا قلع فتح کرنے والا۔
 - ☆ گنبدِ حضرا میں پہلے بنی میں استراحت کرنے والا۔
- یعنی

امیر المومنین

سید بن اکبر

رَضِیَ اللہُ عَنْہُ

مبارکی؟

دُعَوَات

يَا كَبِيرُ كُلِّ كَبِيرٍ يَا سَمِيعُ يَا بَصِيرُ يَا مَنْ
 لَا شَرِيكَ لَكَ وَلَا وَزِيرَ يَا خَالِقَ الشَّمْسِ
 وَالْقَمَرِ الْمُنِيرِ يَا عِصْمَةَ الْبَائِسِ الْفَقِيرِ يَا
 رَاقٍ الْفَتْلَ الصَّغِيرِ يَا جَابِرَ الْكَسِيرِ يَا
 قَاصِمَ كُلِّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ - اسَّالَكَ دُعَاءُ الْبَائِسِ
 الْفَقِيرِ دُعَاءُ الْمَضْطَّرِّ الضَّرِيرِ اَنْ تَغْفِرَ لِي ذُنُوبِي
 وَتَطَيِّبَ لِي كَسْبِي وَتَقِيلَ عِشْرَتِي وَتَتَقَبَّلَ
 حَسَنَاتِي وَتَتَجَاوَزَ عَنِّي سَيِّئَاتِي - عَنْ أَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ
 ترجمہ :- اے ہر بڑے سے بڑے - سننے والے -
 دیکھنے والے - لا شریک اور بے وزیر - پامند اور
 سورج کے خالق - ممکن گدا کے رکھوالے - دودھ پیتے
 بچے کو بچانے والے بٹکنے دل اور خستہ خاطر کے بھر

لیئے والے۔ ہر متکبر و معزور دشمن کی کھوپڑی توڑنے
والے۔ میری فقرانہ بیماریاں عجزانہ اور بیکسانہ
صد قبول کر۔ گناہ بخش دے۔ کام سنبھال لے۔ بوجھ
ہلکا بنائے۔ نیکی قبول کر۔ بدی سے درگزر

یا مُجِيبُ الدَّعَوَاتِ

پہ و عاظم دور مشکل حل، دشمن مغلوب بنانے میں اثر
رکھتی ہے انشاء اللہ مبارکی۔

هَفَى اللَّهُ سَقَمَكَ وَغَفَرَ ذَنْبَكَ وَعَافَكَ
فِي جُحُمِكَ الْحَالِ مُدَّةَ أَجَلِكَ (حدیث شریف)
عبادت کے وقت بیمار کے یہاں پڑھا کرے۔ اللہ شفا
بخشے گا۔ انشاء اللہ (مبارکی)

دعوت حق کی سالانہ خریداری کے واسطے پیشگی
دو روپے ادا کریں۔

معراج النبوی ^{اردو}

معراج جسمانی پر عقلی و فطری دلائل ایک جامع رسالہ ہے۔ قیمت ۵۰

شمال نبوی ^{کشمیری}

ام معبد کی زبانی رسول اللہ کے مقدس حلیہ۔ آپ کے لباس کا نقشہ۔ کشمیری نظم میں قیمت ۳۰

مولانا مبارکی صاحب کی تالیفات میں

ہر دو تالیفات کی چند چیز کا پیاں موجود ہیں

ملنے کا پتہ

جامع المحدث سترنگ

اہتمام

جناب مولانا صاحب

مجھے احساس اور اعتراف ہے کہ مذہبی پیشواؤں کو معاشی امداد ہم پہنچانا قوم پر لازم ہوتا ہے مگر فی زمانہ بعض امام صاحبان مسجدوں کی آمدنی میں سے بطور تنخواہ ماہوار یا سالانہ رسوم لیا کرتے ہیں۔ جس سے دوطرفہ خرابی پیدا ہوتی ہے اول یہ کہ مقتدی امام صاحب کو تنخواہ خوار ملازم کی نظر سے دیکھتے ہیں۔ کسی مجبوری یا بیماری کی وجہ سے امام صاحب غیر حاضر ہے تو اسے برا بھلا کہتے ہیں۔ باز پرس کرتے ہیں۔ بلکہ تنخواہ یا رسوم میں دصفت بھی کرتے ہیں۔ دوم یہ کہ خود امام بھی اپنی کوئی صنعت و حرفت کر کے نماز امامت سے اپنے آپ کو بے نیاز سمجھتا ہے بلکہ یہ بھی کہتا ہے کہ میں پابندی کے لئے مجبور نہیں ہوں۔ میں مقتدیوں کی امداد نہیں لیتا ہوں اذان سنکر بھی حاضر نہیں آتا ہے۔ براہ مہربانی جواب دیا جائے کہ امام مسجد کو امامت کا عوضانہ لینا المحدث کے نزدیک جائز ہے؟ اور تنخواہ و رسوم مقرر کرنا درست ہے یا نہیں۔ (سائل غلام محمد۔ محی الدین)

الجواب :- نیاز مند مسئلہ بالائیں اپنی تحقیق و نظریہ پیش کرنے سے معذرت خواہ ہے۔ اسلئے آپ امامان المحدث سرنگرمی سے حاجی میر احمد شاہ صاحب امام گاندھل اور پیر حسن شاہ انبیسن امام دانگپورہ، عبدالقادر شاہ امام باغبانپورہ سے فتوے طلب فرمادیں۔ ان کے پاس اجازت پر نفوس قطیعہ یا کم از کم قرون اولیٰ کا نمونہ موجود ہو سکتا ہے صاحب البیت ادریٰ بما فیہ
(مبارکی)